

Pakkausseloste: Tietoa potilaalle

Ritalin 20 mg, 30 mg ja 40 mg säädellysti vapauttava kapseli, kova metyyliifenidaatti

Lääkkeesi nimi on Ritalin säädellysti vapauttava kapseli. Valmisteen vaikuttava aine on metyyliifenidaattihydrokloridi. Tässä pakkausselosteessa vaikuttavasta aineesta käytetään myös termiä metyyliifenidaatti.

Lue tämä pakkausseloste huolellisesti, ennen kuin sinä tai lapsesi aloitatte lääkkeen käyttämisen, sillä se sisältää teille tärkeitä tietoja.

Tämän pakkausselosteen loppuosaa sisältää yksityiskohtaisempaa tietoa tästä lääkkeestä sekä sen turvallisesta ja tehokkaasta käytöstä.

- Säilytä tämä pakkausseloste. Voit tarvita sitä myöhemmin.
- Jos sinulla on kysyttävää, käänny lääkärin tai apteekkihenkilökunnan puoleen.
- Tämä lääke on määrätty vain sinulle tai lapsellesi eikä sitä tule antaa muiden käyttöön. Se voi aiheuttaa haittaa muille, vaikka heillä olisikin samanlaiset oireet kuin sinulla tai lapsellasi.
- Jos havaitset haittavaikutuksia, käänny lääkärin tai apteekkihenkilökunnan puoleen. Tämä koskee myös sellaisia mahdollisia haittavaikutuksia, joita ei ole mainittu tässä pakkausselosteessa. Ks. kohta 4.

Tässä pakkausselosteessa kerrotaan:

1. Mitä Ritalin on ja mihin sitä käytetään
2. Mitä sinun on tiedettävä, ennen kuin sinä tai lapsesi otatte Ritalin-valmistetta
3. Miten Ritalin säädellysti vapauttavia kapseleita otetaan
4. Mahdolliset haittavaikutukset
5. Ritalin-valmisteen säilyttäminen
6. Pakkauksen sisältö ja muuta tietoa

1. Mitä Ritalin on ja mihin sitä käytetään

Mihin lääkettä käytetään

Ritalin-valmistetta käytetään ADHD:n eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön hoitoon.

- Läkettä käytetään 6–18-vuotiaiden lasten ja nuorten sekä aikuisten hoitoon.
- Läkettä voidaan käyttää vasta, kun ensin on kokeiltu muita, lääkettämiä vaihtoehtoja, jotka ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Tällaisia hoitomuotoja ovat esim. neuvonta ja ohjaus sekä psykososiaaliset hoitomuodot ja tukitoimet.

Ritalin ei sovellu alle 6-vuotiaiden lasten hoitoon, sillä tietoa lääkkeen käytön turvallisuudesta tai eduista alle 6-vuotiaiden lasten hoidossa ei ole.

Miten lääke vaikuttaa

Ritalin parantaa tiettyjen vajaateholla toimivien aivoalueiden toimintaa. Tämä lääke voi parantaa sinun tai lapsesi tarkkaavaisuutta (tarkkaavaisuuden kestoa) ja keskittymiskykyä sekä vähentää impulsivisuutta.

Tätä lääkettä määrätään osana kokonaisvaltaista hoito-ohjelmaa, johon yleensä kuuluu:

- psykososiaalisia tukitoimia,
- koulunkäyntiin liittyviä tukitoimia ja
- potilas- ja omaisneuvontaa.

Läkettä määräävät ainoastaan lääkärit, joilla on kokemusta käytöshäiriöiden hoidosta. Erikoislääkäri seuraa hoitoa ja sen onnistumista. Huolellinen tutkimus on tarpeen. Jos olet aikuinen, etkä aiemmin ole saanut hoitoa tähän sairauteesi, lääkäri suorittaa tiettyjä testejä varmistaakseen, että sinulla on ollut ADHD lapsesta saakka. Hoito-ohjelmien ja lääkkeiden käyttö auttavat pitämään ADHD:n hallinnassa.

ADHD:stä

Lasten ja nuorten, joilla on ADHD, on vaikea

- istua paikallaan
- keskittyä.

Nämä vaikeudet eivät ole heidän syynsä, eivätkä he voi asialle mitään.

Monilla lapsilla ja nuorilla on tällaisia vaikeuksia, mutta ADHD:n yhteydessä vaikeudet voivat hankaloittaa jokapäiväistä elämää. ADHD:sta kärsivillä lapsilla ja nuorilla voi olla oppimisvaikeuksia ja vaikeuksia kotitehtävien suorittamisessa. Heidän on vaikea käyttää kunnolla kotona, koulussa ja muuallakin.

Aikuisilla ADHD-potilailla on usein keskittymisvaikeuksia. He tuntevat olonsa usein levottomaksi, kärsimättömäksi ja tarkkaamattomaksi. Heillä voi olla vaikeuksia yksityis- ja työelämän järjestämisessä.

Kaikki ADHD-potilaat eivät tarvitse lääkitystä.

ADHD ei vaikuta älykkyyteen.

Ritalin-hoidon aikana tarvittavat tutkimukset

Lääkäri seuraa sinun tai lapsesi terveydentilaa koko Ritalin-hoidon ajan (tutustu huolellisesti kohdan 3 alaotsikon ”Tutkimukset, jotka lääkäri tekee hoidon aikana” alla kerrottuihin asioihin).

2. Mitä sinun on tiedettävä, ennen kuin sinä tai lapsesi otatte Ritalin-valmistetta

Älä käytä Ritalin-valmistetta, jos sinulla tai lapsellasi on:

- allergia metyyylifenidaatille tai tämän lääkkeen jollekin muulle aineelle (lueteltu kohdassa 6)
- jokin kilpirauhasvaiva
- kohonnut silmänpaine (glaukooma)
- lisämunuaiskasvain (feokromosytooma)
- syömishäiriö, jonka vuoksi et tunne nälkää tai et halua syödä (esim. anoreksia)
- voimakkaasti kohonnut verenpaine tai ahtautuneet verisuonet, mikä voi aiheuttaa kipua käsivarsissa ja jaloissa
- tai on joskus ollut jokin sydänvaiva, kuten sydäninfarkti, epäsäännölliset sydämen lyönnit, kipua tai epämiellyttävä tunne rinnassa, sydämen vajaatoiminta, jokin sydänsairaus tai synnynnäinen sydänvika
- ollut jokin aivoverisuoniin liittyvä häiriö, kuten aivohalvaus, jonkin verisuonen paikallinen pullistuma ja heikentyminen (aneurysma), ahtautuneet tai tukkeutuneet verisuonet, tai verisuonitulehdus (vaskuliitti)
- käytössä masennuksen hoitoon monoamiini-oksidaasin (MAO:n) estäjiä, tai olet / lapsesi on ottanut niitä edellisten 14 vuorokauden aikana. MAO:n estäjien käyttö yhdessä Ritalin-lääkkeen kanssa voi johtaa verenpaineen äkilliseen nousuun.
- jokin mielenterveyteen liittyvä ongelma, esim:
 - psykopatia tai rajatilapersoonallisuushäiriö
 - poikkeavia ajatuksia tai näkyjä tai skitsofreniaksi kutsuttu sairaus
 - merkkejä vakavasta mielenterveysongelmasta, kuten
 - itsemurha-ajatuksia
 - vakavaa masennusta, jolloin sinä tai lapsesi tunnette itsenne erittäin surulliseksi, arvottomaksi ja toivottomaksi
 - maniaa, jolloin sinä tai lapsesi olette poikkeavan innostuneita, yliaktiivisia ja estottomia.

Älä käytä Ritalin-valmistetta, jos jokin edellä mainituista koskee sinua tai lastasi. Jos et ole varma, keskustele asiasta lääkärin tai apteekkihenkilökunnan kanssa ennen kuin käytät tai lapsesi käyttää tätä lääkettä, sillä Ritalin voi pahentaa edellä mainittuja oireita.

Varoitukset ja varotoimet

Keskustele lääkärin tai apteekkihenkilökunnan kanssa ennen hoidon aloittamista, jos sinulla tai lapsellasi on:

- jokin maksa- tai munuaisvaiva
- ollut kohtausoireita (kouristuskohtauksia, epilepsia) tai jos aivosähkökäyrässä (EEG:ssä) on havaittu poikkeavuuksia
- ollut alkoholin, reseptilääkkeiden tai huumeiden väärinkäyttöä tai olet / hän on ollut niistä riippuvainen
- kuukautiset ovat alkaneet (ks. tämän pakkausselosteen kohta ”Raskaus, imetys ja hedelmällisyys”)
- toistuvia, vaikeasti hallittavia nykäisyjä jossain päin kehoa tai toistelet / lapsesi toistelee ääniä tai sanoja
- kohonnut verenpaine
- jokin sydänvaiva, jota ei mainita edellä olevan alaotsikon, ”Älä käytä Ritalin-valmistetta, jos sinulla tai lapsellasi on”, alla
- jokin mielenterveyteen liittyvä vaiva, jota ei mainita edellä olevan alaotsikon, ”Älä käytä Ritalin-valmistetta, jos sinulla tai lapsellasi on”, alla. Tällaisia vaivoja voivat olla:
 - mielialavaihtelut (maanisesta olostasasta masentuneisuuteen; kutsutaan kaksisuuntaiseksi mielialahäiriöksi)
 - alkava aggressiivisuus tai vihamielisyys tai näiden paheneminen
 - olemattomien asioiden näkeminen tai äänen kuuleminen tai harhatunteet (hallusinaatiot)
 - epätodellisten asioiden pitäminen todellisina (deluusiot eli ajatusharhat)
 - poikkeava epäluuloisuus (vainoharhaisuus)
 - kiihtyneisyys, ahdistuneisuus tai jännittyneisyys
 - masentuneisuus tai syyllinen olo.

Pojilla ja nuorilla voi hoidon aikana esiintyä odottamattomia ja pitkittyneitä erektioita. Ne voivat olla kivuliaita ja ilmaantua milloin tahansa. On tärkeää ottaa yhteyttä lääkäriin, jos erektio kestää yli 2 tuntia ja erityisesti jos se on kivulias.

Kerro lääkärille tai apteekkihenkilökunnalle ennen hoidon aloittamista, jos jokin edellä mainituista koskee sinua tai lastasi, sillä Ritalin voi pahentaa näitä oireita. Lääkäri haluaa seurata miten lääke vaikuttaa sinuun tai lapseesi.

Kysymykset, jotka lääkäri tulee esittämään ennen hoidon aloittamista

Seuraavat kysymykset auttavat lääkäriä päättämään onko Ritalin oikea lääke sinua tai lastasi varten. Lääkäri keskustele kanssasi, ja kysyy:

- mitä muita lääkkeitä sinä tai lapsesi käytätte
- onko lähisuvussanne ilmennyt selittämättömiä äkkikuolemia
- mitä muita sairauksia sinulla tai lapsellasi on tai lähisuvussanne esiintyy (esim. sydänvaivat)
- millainen olo sinulla tai lapsellasi on, tunnetko itsesi / tunteeke lapsesi itsensä innostuneeksi tai masentuneeksi, onko outoja ajatuksia tai onko koskaan esiintynyt mitään näistä edellä mainituista
- onko suvussanne esiintynyt ns. nykimisoreita (vaikeasti hallittavat ja toistuvat nykäisyt jossain päin kehoa, tai äänen tai sanojen toistaminen)
- muista mielenterveys- tai käytöshäiriöistä, joita sinulla tai lapsellasi tai jollakin lähisukulaisellanne on tai on ollut. Lääkäri keskustele kanssanne siitä, onko sinulla tai lapsellasi riski sairastua mielialavaihteluihin (maanisesta olostasasta masentuneisuuteen; kutsutaan kaksisuuntaiseksi mielialahäiriöksi). Lääkäri tarkastaa myös sinun tai lapsesi mielenterveyshistoriaa ja selvittää, onko lähisuvussanne esiintynyt itsemurhia, kaksisuuntaista mielialahäiriötä tai masennusta.

On tärkeää, että kerrot lääkärille mahdollisimman paljon omasta ja lapsesi taustasta. Tästä on lääkärille apua hänen päättäessään, onko Ritalin oikea lääke sinua tai lastasi varten. Lääkäri saattaa päätyä siihen, että muita lääketieteellisiä tutkimuksia tarvitaan ennen kuin tämän lääkkeen käyttö voidaan aloittaa.

Muut lääkevalmisteet ja Ritalin

Kerro lääkärille tai apteekkihenkilökunnalle, jos sinä tai lapsesi parhaillaan käytätte, olette äskettäin käyttäneet tai saatatte ottaa muita lääkkeitä.

Älä käytä Ritalin-valmistetta, jos sinä tai lapsesi käytätte

- masennuksen hoitoon monoamiini-oksidaasin (MAO:n) estäjiä, tai olet / lapsesi on ottanut niitä edellisten 14 vuorokauden aikana. MAO:n estäjien käyttö yhdessä Ritalin-valmisteen kanssa voi johtaa verenpaineen äkilliseen nousuun.

Jos sinä tai lapsesi käytätte muita lääkkeitä samaan aikaan Ritalin-valmisteen kanssa, Ritalin voi vaikuttaa muiden lääkkeiden tehoon tai aiheuttaa haittavaikutuksia. Jos sinä tai lapsesi käytätte seuraavia lääkkeitä, sinun on keskusteltava asiasta lääkärin tai apteekkihenkilökunnan kanssa ennen Ritalin-hoidon aloittamista:

- muut masennuslääkkeet
- vaikeiden mielenterveyshäiriöiden hoitoon tarkoitettut lääkkeet
- epilepsialääkkeet
- verenpainetta alentavat tai kohottavat lääkkeet
- tietyt yskä- ja flunssalääkkeet, jotka sisältävät lääkeaineita, joilla saattaa olla vaikutusta verenpaineeseen. On tärkeää, että varmistat nämä asiat apteekkihenkilökunnalta ennen kuin ostat tämänkaltaisia valmisteita.
- verenhennuslääkkeet ja verisuonitukoksia ehkäisevät lääkkeet.

Jos mietit, kuuluuko jokin käyttämistäsi tai lapsesi käyttämistä lääkkeitä edellä mainitun listan valmisteisiin, kysy lääkäriltä tai apteekkihenkilökunnalta ennen Ritalin-valmisteen käytön aloittamista.

Leikkaukset

Kerro lääkärille, jos sinä olet tai lapsesi on menossa johonkin leikkaukseen. Jos leikkauksessa tullaan käyttämään tietynlaista nukutusainetta, ei Ritalin-lääkettä pidä ottaa leikkauspäivänä, koska yhteiskäyttö voi aiheuttaa äkillisen verenpaineen nousun leikkauksen aikana.

Huume- ja lääketestit

Tämä lääke voi aiheuttaa väärän positiivisen tuloksen huume- ja lääketesteissä, dopingtestit mukaan lukien.

Ritalin alkoholin kanssa

Älä juo alkoholia, kun käytät tätä lääkettä. Alkoholi voi pahentaa lääkkeen aiheuttamia haittavaikutuksia. Muista, että tietyt ruoat ja lääkkeet sisältävät alkoholia.

Raskaus, imetys ja hedelmällisyys

Jos sinä olet (tai lapsesi on) raskaana tai imetät, epäilet olevasi raskaana tai jos suunnittelet lapsen hankkimista, kysy lääkäriltä tai apteekista neuvoa ennen tämän lääkkeen käyttöä.

Ritalin-lääkkeen mahdollisia vaikutuksia syntymättömään lapseen ei tunneta. Eläinkokeissa ei ole havaittu hedelmällisyyteen kohdistuvia vaikutuksia.

Kerro lääkärille tai apteekkihenkilökunnalle ennen Ritalin-valmisteen käyttöä, jos:

- sinä olet tai lapsesi on seksuaalisesti aktiivinen, jolloin lääkäri keskustelee kanssanne lähemmin ehkäisystä.
- olet tai tyttäresi on raskaana tai epäilet olevasi / tyttäresi olevan raskaana, jolloin lääkäri päättää, voidaanko käyttää Ritalin-lääkettä.
- sinä (tai tyttäresi) imetät tai aiot imettää, sillä Ritalin saattaa erittyä äidinmaitoon ja lääkäri päättää, voiko imetystä aloittaa/jatkaa samaan aikaan, kun käytetään Ritalin-lääkitystä.

Ajaminen ja koneiden käyttö

Ritalin-lääkkeen käytön aikana voi ilmetä huimausta, keskittymisvaikeuksia ja näkökyvyn häiriöitä. Jos ilmenee tällaisia haittavaikutuksia, saattaa olla vaarallista esim. ajaa autolla, pyöräillä tai ratsastaa, käyttää koneita tai kiipeillä puissa.

Lääke voi heikentää kykyä kuljettaa moottoriajoneuvoa tai tehdä tarkkaa keskittymistä vaativia tehtäviä. On omalla vastuullasi arvioida, pystytkö / pystyykö lapsesi näihin tehtäviin lääkeshoidon aikana. Lääkkeen vaikutuksia ja haittavaikutuksia on kuvattu muissa kappaleissa. Lue koko pakkauseloste opastukseksi. Keskustele lääkärin tai apteekkihenkilökunnan kanssa, jos olet epävarma.

Ritalin sisältää sakkaroosia (erästä sokeria)

Jos lääkäri on kertonut, että sinulla tai lapsellasi on jokin sokeri-intoleranssi, keskustele lääkärin kanssa ennen tämän lääkevalmisteen ottamista.

3. Miten Ritalin säädellösti vapauttavia kapseleita otetaan

Miten paljon lääkettä otetaan

Käytä tätä lääkettä juuri siten kuin lääkäri on määrännyt. Tarkista ohjeet lääkäriltä tai apteekista, jos olet epävarma.

Lääkäri aloittaa yleensä hoidon pienellä annoksella, jota hän tarvittaessa suurentaa asteittain.

Lapset ja nuoret:

- Alle 18-vuotiaiden potilaiden enimmäisvuorokausiannos on 60 mg kerran päivässä.

Aikuiset:

- Jos et ole käyttänyt Ritalin säädellösti vapauttavia kapseleita aiemmin, lääkäri aloittaa hoitosi 20 mg:lla.
- Jos olet käyttänyt Ritalin säädellösti vapauttavia kapseleita ADHD:n hoitoon lapsuuden aikana ja olet äskettäin täyttänyt 18 vuotta, lääkäri saattaa jatkaa hoitoasi samalla annoksella.
- Jos olet käyttänyt lapsena tavallisia Ritalin-tabletteja, lääkäri voi määrätä sinulle vastaavan annoksen Ritalin säädellösti vapauttavia kapseleita.
- Aikuisten enimmäisvuorokausiannos on 80 mg kerran päivässä.

Miten lääkettä otetaan

- Ritalin säädellösti vapauttavat kapselit otetaan kerran päivässä, yleensä aamuisin. Älä ota lääkettä liian myöhään päivällä. Näin voit ehkäistä lääkkeen mahdollista unihäiriöitä aiheuttavaa vaikutusta.
- Kapselit voi ottaa joko ruokailun yhteydessä tai tyhjään mahaan.
- Kapseli on nieltävä kokonaisuena, veden kera.
- Kapselia tai sen sisältöä ei saa murskata tai pureskella, eikä sisältöä saa jakaa useisiin annoksiin.

Jos sinun tai lapsesi on vaikea niellä, voit sirotella kapselin sisällön pieneen ruokamäärään seuraavasti:

- Avaa kapseli varoen ja sirottele rakeet pieneen määrään pehmeää ruokaa (esim. omenasosetta).
- Ruoka ei saa olla lämmintä, koska se voi vaikuttaa rakeiden ominaisuuksiin.
- Ota koko lääke/ruoka-seos välittömästi.

Lääke/ruoka-seosta ei saa säilyttää myöhempää käyttöä varten.

Jos sinä tai lapsesi ette tunne oloanne paremmaksi, kun tätä lääkettä on käytetty kuukauden ajan

Jos sinä tai lapsesi ette tunne oloanne paremmaksi, keskustele lääkärin kanssa. Lääkäri saattaa silloin vaihtaa tämän lääkityksen johonkin toiseen.

Jos Ritalin-lääkettä ei käytetä oikealla tavalla

Vääränlainen käyttö voi aiheuttaa poikkeavaa käytöstä. Sinä tai lapsesi voitte myös tulla lääkkeestä riippuvaiseksi. Kerro lääkärille, jos sinä tai lapsesi olette joskus käyttäneet alkoholia, reseptilääkkeitä tai huumeita väärin tai olleet niistä riippuvaisia.

Tämä lääke on määrätty vain sinulle tai lapsellesi. Älä anna sitä muiden käyttöön, vaikka heidän oireensa olisivatkin samat kuin sinun tai lapsesi.

Jos sinä tai lapsesi otatte enemmän Ritalin-valmistetta kuin pitäisi

Jos sinä olet tai lapsesi on ottanut liian suuren lääkeannoksen tai vaikkapa toinen lapsi on ottanut lääkettä vahingossa, ota aina yhteyttä lääkäriin, sairaalaan tai Myrkytystietokeskukseen (puh. 09 471 977) riskien arvioimiseksi ja lisäohjeiden saamiseksi. Kerro, paljonko lääkettä olet / lapsesi on ottanut.

Yliannostuksen oireita voivat olla: oksentelu, kiihottuneisuus, vapina, tahattomien liikkeiden lisääntyminen, lihasnykäykset, kouristukset (jotka saattavat johtaa tajuttomuuteen), poikkeava hyväntuulisuus, sekavuustila, olemattomien asioiden näkeminen, kokeminen tai kuuleminen (hallusinaatiot), hikoilu, punoitus, päänsärky, korkea kuume, muutokset sydämen lyönneissä (hidas, nopea tai epäsäännöllinen rytmi), korkea verenpaine, laajentuneet pupillit, suun ja nenän kuivuus; lihaskouristukset, kuume, ruskeanpunertava virtsa joka voi viitata poikkeavaan lihaskudoksen hajoamiseen (rabdomyolyyysi).

Jos sinä unohdat / lapsesi unohtaa ottaa Ritalin-annoksen

Älä ota kaksinkertaista annosta korvataksesi unohdetun annoksen. Jos sinä tai lapsesi unohdatte ottaa yhden annoksen, odota kunnes on seuraavan annoksen aika.

Jos sinä lopetat / lapsesi lopettaa Ritalin-lääkkeen käytön

Jos hoito lopetetaan äkillisesti, voivat ADHD-oireet tulla takaisin. Näissä tilanteissa voi myös ilmetä ei-toivottuja vaikutuksia, kuten masennusta. Lääkäri voi haluta vähentää päivittäistä annosta asteittain ennen kuin hoito lopetetaan kokonaan. Keskustele lääkärin kanssa ennen kuin sinä tai lapsesi lopettatte Ritalin-hoidon.

Tutkimukset, jotka lääkäri tekee hoidon aikana

Lääkäri tekee joitakin selvityksiä

- ennen kuin hän aloittaa Ritalin-hoidon. Näiden tarkoituksena on varmistaa, että lääke on sinulle tai lapsellesi turvallinen ja hyödyksi.
- kun olet / lapsesi on aloittanut hoidon. Näitä selvityksiä tullaan suorittamaan vähintään kuuden kuukauden välein tai useammin. Kokeita tullaan myös tekemään annosmuutosten yhteydessä.
- Selvitettäviä asioita ovat:
 - ruokahalun kartoittaminen
 - pituuden ja painon tarkastaminen lapsilla
 - painon tarkastaminen aikuisilla
 - verenpaineen ja sykkeen mittaaminen
 - sen selvittäminen, onko sinulla / lapsellasi mielialaongelmia, mikä on tämänhetkinen mielentila ja ovatko tunnetilat poikenneet normaalista; tai ovatko nämä edellä mainitut pahentuneet Ritalin-hoidon aikana.

Pitkäaikaishoito

Ritalin-hoitoa ei tarvitse jatkaa ikuisesti. Jos sinä olet / lapsesi on käyttänyt Ritalin-lääkitystä yli vuoden ajan, lääkäri keskeyttää hoidon vähäksi aikaa (lapsilla esim. koululoman aikana). Tämä keskeytys osoittaa, onko lääkitys edelleen tarpeen.

Jos sinulla on kysymyksiä tämän lääkkeen käytöstä, käänny lääkärin tai apteekkihenkilökunnan puoleen.

4. Mahdolliset haittavaikutukset

Kuten kaikki lääkkeet, tämäkin lääke voi aiheuttaa haittavaikutuksia. Kaikki eivät kuitenkaan niitä saa. Vaikka osa lääkkeen käyttäjistä saakin haittavaikutuksia, useimmat heistä kuitenkin kokevat saavansa apua Ritalin-hoidosta. Lääkäri keskustelee kanssasi näistä haittavaikutuksista.

Jotkut haittavaikutukset voivat olla vakavia. Ota heti yhteys lääkäriin, jos jokin seuraavista haittavaikutuksista ilmenee:

Yleiset (esiintyvät harvemmallakin kuin 1 potilaalla 10:stä)

- epäsäännölliset sydämenlyönnit (sydämentykytys)
- mielialan muutokset tai -vaihtelut tai persoonallisuusmuutokset.

Melko harvinaiset (esiintyvät harvemmallakin kuin 1 potilaalla 100:sta)

- itsemurha-ajatukset
- olemattomien asioiden kuuleminen tai harhatuntemukset (merkkejä psykoosista)
- kontrolloimattomat liikkeet tai puhe (Touretten oireyhtymä)
- allergiaoireet, kuten ihottuma, kutina tai nokkosrokko; kasvojen, huulten, kielen tai muiden kehon osien turvotus; hengenahdistus, vinkuva hengitystä tai hengitysvaikeudet.

Harvinaiset (esiintyvät harvemmallakin kuin 1 potilaalla 1 000:sta)

- poikkeava innostuneisuus, yliaktiivisuus ja estottomuus (mania)

Hyvin harvinaiset (esiintyvät harvemmallakin kuin 1 potilaalla 10 000:sta)

- sydänkohtaus
- kouristukset (kouristuskohtaukset, kouristelut, epilepsia)
- ihon kuoriutumisen tai purppuranpunaiset läiskät iholla
- lihasspasmit, joita ei pysty kontrolloimaan ja jotka vaikuttavat silmiin, päähän, kaulaan, kehoon ja hermostoon. Nämä johtuvat aivojen tilapäisestä verenpuutteesta.
- halvaantumisen tai liikkumis- ja näkövaikeudet, puhevaikeudet (nämä voivat olla merkkejä aivoverisuoniin liittyvistä ongelmista)
- verisolujen määrän väheneminen (punasolut, valkosolut ja verihutaleet), jolloin voit olla tavallista alttiimpi saamaan infektioita, verenvuotoja tai mustelmia.
- äkillinen ruumiinlämmön nousu, erittäin korkea verenpaine ja vaikeat kouristukset (maligni neuroleptioireyhtymä). Tämän haittavaikutuksen osalta ei tiedetä, johtuuko se metyyllifenidaatista vai muista lääkkeistä, joita saatetaan käyttää yhtä aikaa metyyllifenidaatin kanssa.

Muut haittavaikutukset (ei tiedetä, miten usein näitä esiintyy)

- epämiellyttävät, ei-toivotut ajatukset, jotka tulevat aina uudestaan mieleen
- selittämätön pyörtyily, rintakipu, hengenahdistus (nämä voivat olla merkkejä sydänongelmista).
- verisolukato (pansytopenia)
- pitkittyneet ja toisinaan kivuliaat erektiot tai erektioiden lisääntyminen.

Jos sinä tai lapsesi koette edellä mainittuja haittavaikutuksia, ota heti yhteys lääkäriin.

Seuraavia muita haittavaikutuksia voi myös esiintyä. Jos jokin näistä muuttuu vakavaksi, kerro lääkärille tai apteekkihenkilökunnalle.

Hyvin yleiset (esiintyvät useammalla kuin 1 potilaalla 10:stä)

- heikentynyt ruokahalu
- päänsärky
- hermostuneisuus
- unettomuus
- pahoinvointi
- suun kuivuus.

Yleiset (esiintyvät harvemmallakin kuin 1 potilaalla 10:stä)

- nivelkiput

- korkea ruumiinlämpö (kuume)
- poikkeava hiustenlähtö tai hiusten ohentuminen
- poikkeava uneliaisuus tai raukeus
- puuttuva ruokahalu
- paniikkikohtaus
- heikentynyt sukupuoli-vietti
- hammassärky
- painon ja pituuskasvun hidastuminen
- kutina, ihottuma tai koholla oleva, kutiseva ja punainen ihottuma (nokkosrokko)
- liiallinen hikoilu
- yskä, kurkkukipu, nenän ja nielun ärsytys, hengenahdistus ja rintakipu
- korkea verenpaine, sydämen tiheälyöntisyys (takykardia), kylmät kädet ja jalat
- vapina tai hapuilu, huimaus, kontrolloimattomat liikkeet, hermostuneisuus, poikkeava toimeliaisuus
- aggressiivisuus, kiihtyneisyys, levottomuus, ahdistuneisuus, masentuneisuus, stressi, ärtyneisyys ja poikkeava käytös, unihäiriöt, väsymys
- vatsakivut, ripuli, epämiellyttävä tunne mahassa, ruoansulatushäiriöt, jano, oksentelu. Nämä oireet ilmenevät yleensä hoidon alussa ja saattavat vähentyä, kun lääke otetaan ruokailun yhteydessä.

Melko harvinaiset (esiintyvät harvemmallalla kuin 1 potilaalla 100:sta)

- ummetus
- epämukavuuden tunne rinnassa
- verta virtsassa
- kaksoiskuvien näkeminen tai näön hämärtyminen
- lihaskivut, lihasnykäykset, lihaskireys
- maksa-arvojen nousu (nähdään verikokeen avulla)
- vihaisuus, murheellinen olo, liiallinen tietoisuus ympäristössä tapahtuvista asioista, jännittyneisyys.

Harvinaiset (esiintyvät harvemmallalla kuin 1 potilaalla 1 000:sta)

- muutokset sukupuoli-vietissä
- sekava olo
- laajentuneet mustuaiset, näkövaikeudet
- rintojen suureneminen miehillä
- ihon punoitus, punainen ja koholla oleva ihottuma.

Hyvin harvinaiset (esiintyvät harvemmallalla kuin 1 potilaalla 10 000:sta)

- sydänkohtaus
- äkkikuolema
- lihaskrampit
- pienet punaiset pisteet iholla
- aivoverisuonitukokset tai -tulehdus
- maksatoiminnan muutokset, mukaan lukien maksan vajaatoiminta ja maksakooma
- laboratorioetulosten muutokset, mukaan lukien maksa-arvot ja verikokeet
- itsemurhayritykset, poikkeavat ajatukset, tunneköyhyys, tiettyjen toimintojen toistamiskiarteet, jotain tiettyä asiaa koskevat pakkomielleet
- sormien tai varpaiden puuttuminen, pistely tai värimuutokset kylmässä (valkoiset tai sinertävät, sitten punaiset) (Raynaudin oireyhtymä).

Muut haittavaikutukset (ei tiedetä, miten usein näitä esiintyy)

- migreeni
- erittäin korkea kuume
- hitaat, nopeat tai ylimääräiset sydämenlyönnit
- vaikea kouristuskohtaus (ns. grand mal -kohtaus)

- epätodellisten asioiden pitäminen todellisina, sekavuus
- vaikeat vatsakivut, usein pahoinvoinnin ja oksentelun kera
- aivoverisuoniin liittyvät ongelmat (aivohalvaus, aivoverisuonitulehdus tai -tukos)
- erektiohäiriöt
- lisääntynyt kontrolloimaton puheliaisuus.

Vaikutukset kasvuun

Kun tätä lääkettä käytetään yli vuoden ajan, voi metyyllifenidaatti hidastaa joidenkin lasten normaalia kasvua. Tätä esiintyy harvemmallakin kuin 1 lapsella 10:stä.

- Painon lisääntyminen tai pituuskasvu voi pysähtyä.
- Lääkäri tulee huolellisesti seuraamaan lapsen paino- ja pituuskäyrää sekä syömistä hoidon aikana.
- Jos kasvu ei etene oletusten mukaisesti, lääkäri saattaa keskeyttää Ritalin-hoidon vähäksi aikaa.

Haittavaikutuksista ilmoittaminen

Jos havaitset haittavaikutuksia, kerro niistä lääkärille tai apteekkihenkilökunnalle. Tämä koskee myös sellaisia mahdollisia haittavaikutuksia, joita ei ole mainittu tässä pakkausselosteessa. Voit ilmoittaa haittavaikutuksista myös suoraan (ks. yhteystiedot alla). Ilmoittamalla haittavaikutuksista voit auttaa saamaan enemmän tietoa tämän lääkevalmisteen turvallisuudesta.

www-sivusto: www.fimea.fi

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

Lääkkeiden haittavaikutusrekisteri

PL 55

00034 FIMEA.

5. Ritalin-valmisteen säilyttäminen

Ei lasten ulottuville eikä näkyville. Varmista, että lääke on turvallisessa paikassa, jotta kukaan muu (esim. pikkusisko tai -veli) ei pääse siihen käsiksi.

Älä käytä tätä lääkettä pakkauksessa mainitun viimeisen käyttöpäivämäärän jälkeen. Viimeinen käyttöpäivämäärä tarkoittaa kuukauden viimeistä päivää.

Säilytä alle 30 °C.

Lääkkeitä ei tule heittää viemäriin eikä hävittää talousjätteen mukana. Kysy käyttämättömien lääkkeiden hävittämisestä apteekista. Näin menetellen suojelet luontoa.

6. Pakkauksen sisältö ja muuta tietoa

Mitä Ritalin sisältää

Vaikuttava aine on metyyllifenidaattihydrokloridi

- Ritalin 20 mg säädellysti vapauttava kapseli sisältää 20 mg metyyllifenidaattihydrokloridia.
- Ritalin 30 mg säädellysti vapauttava kapseli sisältää 30 mg metyyllifenidaattihydrokloridia.
- Ritalin 40 mg säädellysti vapauttava kapseli sisältää 40 mg metyyllifenidaattihydrokloridia.

Muut aineet ovat:

- ammoniakkimetakrylaattikopolymeeri, liivate, metakryylihappokopolymeeri, sokeripallot, talkki, titaanidioksidi (väriaine E 171), trietyylisitraatti, keltainen rautaoksidi (väriaine E 172; 30 mg ja 40 mg kapseleissa), musta rautaoksidi (väriaine E 172; 40 mg kapseleissa), makrogoli, punainen rautaoksidi (väriaine E 172; 40 mg kapseleissa).

Lääkevalmisteen kuvaus ja pakkauskoost

Ritalin säädellysti vapauttavia kapseleita on saatavana eri vahvuutena: 10 mg, 20 mg, 30 mg, 40 mg ja 60 mg.

Ritalin 20 mg: valkoinen kapseli, jossa merkintä NVR kapselin hattuosassa ja merkintä R20 runko-osassa.

Ritalin 30 mg: keltainen kapseli, jossa merkintä NVR kapselin hattuosassa ja merkintä R30 runko-osassa.

Ritalin 40 mg: vaaleanruskea kapseli, jossa merkintä NVR kapselin hattuosassa ja merkintä R40 runko-osassa.

Pakkauskoot: 30 ja 100 kapselia muovipurkeissa.

Kaikkia vahvuuksia/pakkauskokoja ei välttämättä ole myynnissä.

Myyntiluvan haltija ja valmistaja

Novartis Finland Oy, Metsänneidonkuja 10, 02130 Espoo.

Tämä pakkausseloste on tarkistettu viimeksi

20.12.2017

TIETOA LAPSILLE JA NUORILLE

Alla oleva informaation tarkoituksena on kertoa sinulle lähemmin lääkkeestäsi, Ritalin säädellysti vapauttavista kapseleista.

Jos et pidä lukemisesta, pyydä jotakuta muuta (esim. vanhempiasi tai huoltajaasi) lukemaan nämä asiat sinulle ja vastaamaan mahdollisiin kysymyksiisi.

Sinun voi olla helpompi lukea informaatio pieni osa kerrallaan.

Miksi minulle on määrätty tätä lääketä?

Tämä lääke voi olla avuksi lapsille ja nuorille, joilla on ADHD eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö.

- ADHD voi
 - saada sinut juoksentelemaan ympäriinsä liian paljon
 - heikentää tarkkaavaisuuttasi
 - saada sinut tekemään asioita hetken mielihjohteesta ja ajattelematta mahdollisia seurauksia (tehdä sinusta ns. impulsiivisen)
- ADHD vaikuttaa oppimiseesi, kykyysi saada ystäviä ja siihen, mitä ajattelet itsestäsi. Se ei ole sinun syytäsi.

Kun käytät tätä lääketä

- Tämän lääkehoidon lisäksi tulet saamaan muutakin apua ADHD:si kanssa selviytymiseen. Pääset esim. keskustelemaan ADHD:hen erikoistuneiden ammattilaisten kanssa.
- Tämän lääkkeen tarkoituksena on auttaa sinua. Se ei kuitenkaan paranna ADHD:ta.
- Sinun on käytävä lääkärin vastaanotolla useita kertoja vuodessa, jotta hän voi seurata tilannettasi. Käyntien tarkoituksena on varmistaa lääkkeen toimivuus, ja että kasvat ja kehityt normaalisti.
- Jos tarvitset lääkitystä enemmän kuin yhden vuoden ajan, lääkäri saattaa lopettaa lääkityksesi vähäksi aikaa tarkistaakseen tarvitsetko vielä lääketä. Keskeytys tapahtuu todennäköisesti koululomasi aikana.
- Älä juo alkoholia. Alkoholi voi pahentaa tämän lääkkeen haittavaikutuksia.
- Jos olet tyttö, sinun on kerrottava lääkärille heti, jos epäilet olevasi raskaana. Tällä hetkellä ei vielä tiedetä, miten lääke vaikuttaa syntymättömiin lapsiin. Jos olet seksuaalisesti aktiivinen, keskustele ehkäisyasioista lääkärin kanssa.

Joillekin henkilöille tämä lääke ei sovi

Tämä lääke ei sovi sinulle, jos

- sinulla on jokin sydänvaiva
- tunnet itsesi hyvin surulliseksi, masentuneeksi tai sinulla on jokin mielenterveyteen liittyvä sairaus.

Joidenkin henkilöiden on keskusteltava lääkärin kanssa ennen hoidon aloittamista

Sinun on keskusteltava lääkärin kanssa, jos

- sinulla on epilepsia (kouristuskohtauksia)
- olet raskaana tai imetät
- käytät muita lääkkeitä (lääkärille on kerrottava kaikista muista lääkkeistä, joita käytät).

Miten lääketä (säädellysti vapauttavia kapseleita) käytetään?

- Niele kapselit kokonaisina ja veden kera.
- Lääkäri kertoo, montako kertaa päivässä sinun pitää ottaa lääketäsi.
- Älä lopeta lääkkeen käyttöä keskustelematta ensin lääkärin kanssa.

Mahdolliset haittavaikutukset

Haittavaikutukset ovat ei-toivottuja oireita, joita sinulle voi tulla lääkkeen käytön yhteydessä. Jos jokin seuraavista oireista ilmenee, kerro siitä heti jollekin aikuiselle, johon luotat. Aikuinen henkilö voi puolestaan keskustella asiasta lääkärin kanssa. Pääasialliset vaivat, joita sinulla voi ilmetä, ovat:

- huolestuneisuus tai hermostuneisuus
- huimaus tai päänsärky

- hyvin masentunut tai surullinen olo, halu vahingoittaa itseäsi
- tavallisesta poikkeavat mielialat, nukahtamisvaikeudet
- ihottuma, tavallista suurempi taipumus mustelmiin, hengästyminen
- lääke voi myös aiheuttaa **uneliaisuutta**. Jos tunnet itsesi uneliaaksi, on tärkeää, **ettet harrasta ulkoilmaliikuntaa** (kuten pyöräilyä, ratsastusta, uintia tai puissa kiipeilyä). Saatat vahingoittaa itseäsi tai muita.
- tavallista nopeammat sydämenlyönnit.

Jos tunnet itsesi huonovointiseksi, kun käytät tätä lääkettä; kerro heti asiasta jollekin aikuiselle, johon luotat.

Muuta muistettavaa

- Varmista, että lääkkeesi on turvallisessa paikassa, jotta kukaan muu (esim. pikkusisko tai -veli) ei pääse siihen käsiksi.
- Tämä lääke on määrätty vain sinulle – **älä anna sitä kenenkään muun käyttöön**. Lääke auttaa sinua, mutta voi olla haitaksi muille.
- Jos unohdat ottaa lääkkeesi, **älä** ota kahta kapselia yhtä aikaa seuraavalla lääkkeenottokerralla. Jatka normaalisti yhdellä kapselilla seuraavana ottoajankohtana.
- Jos otat liian paljon lääkettä, kerro siitä **heti** vanhemmillesi tai huoltajallesi.
- On tärkeää, ettet ota liian paljon lääkettä, sillä liian iso annos tekee sinut sairaaksi.
- Älä lopeta lääkkeen käyttöä ilman lääkärin lupaa.

Keneltä voin kysyä, jos en ymmärrä jotain?

Vanhempasi tai huoltajasi, lääkäri, sairaanhoitaja tai apteekkihenkilökunta voivat auttaa sinua.

Bipacksedel: Information till patienten

Ritalin 20 mg, 30 mg och 40 mg kapsel med modifierad frisättning, hård metylfenidat

Läkemedlet du ordinerats heter Ritalin kapsel med modifierad frisättning. Den aktiva substansen i preparatet heter metylfenidathydroklorid. I denna bipacksedel används även den förkortade termen metylfenidat.

Läs noga igenom denna bipacksedel innan du eller ditt barn börjar använda detta läkemedel. Den innehåller information som är viktig för er.

Resten av denna bipacksedel innehåller mer detaljerad information om läkemedlet samt om ett säkert och effektivt bruk av preparatet.

- Spara denna information, du kan behöva läsa den igen.
- Om du har ytterligare frågor vänd dig till läkare eller apotekspersonal.
- Detta läkemedel har ordinerats enbart åt dig eller ditt barn. Ge det inte till andra. Det kan skada dem, även om de uppvisar sjukdomstecken som liknar dina / ditt barns.
- Om du eller ditt barn får biverkningar, tala med läkare eller apotekspersonal. Detta gäller även eventuella biverkningar som inte nämns i denna information. Se avsnitt 4.

I denna bipacksedel finns information om följande :

1. Vad Ritalin är och vad det används för
2. Vad du behöver veta innan du eller ditt barn tar Ritalin
3. Hur du tar Ritalin
4. Eventuella biverkningar
5. Hur Ritalin ska förvaras
6. Förpackningens innehåll och övriga upplysningar

1. Vad Ritalin är och vad det används för

Vad används läkemedlet för?

Ritalin används för behandling av ADHD d.v.s. uppmärksamhetsstörning med överaktivitet.

- Läkemedlet används för behandling av barn och unga i åldern 6-18 år samt vuxna.
- Denna läkemedelsbehandling kan påbörjas först då andra, medicin fria behandlingsmetoder prövats och visat sig vara otillräckliga. Sådana är t.ex. information och rådgivning till föräldrar/patienter samt psykosociala behandlingsformer och stödåtgärder.

Ritalin lämpar sig inte för behandling av barn under 6 år, då information om läkemedlets säkerhet och fördelar hos barn under 6 år saknas.

Hur läkemedlet fungerar

Ritalin förbättrar aktiviteten inom vissa hjärnområden som uppvisar en minskad aktivitet. Detta läkemedel kan förbättra din / ditt barns uppmärksamhet (bibehålla uppmärksamheten en längre tid än vanligt) och koncentrationsförmåga samt förminska impulsiviteten.

Detta läkemedel ordinerar som en del av ett omfattande behandlingsprogram, i vilket vanligen ingår:

- psykosociala insatser
- insatser i skola samt
- sociala insatser.

Läkemedlet förskrivs endast av läkare med erfarenhet av behandling av beteendestörningar. En dylik specialläkare kommer dessutom att följa upp behandlingen och att övervaka hur den lyckas.

Noggranna undersökningar är nödvändiga. Om du är vuxen och inte tidigare behandlats för ADHD, kommer ifrågasvarande läkare att utföra vissa särskilda tester för att försäkra sig om att du haft ADHD ända sedan barndomen. Olika behandlingsprogram och läkemedel hjälper till att hålla symtomen på ADHD under kontroll.

Om ADHD

Barn och unga med ADHD har svårt att

- sitta still
- koncentrera sig.

Dessa svårigheter är inte barnens eget fel, utan de kan helt enkelt inget åt dessa.

Många barn och unga har svårigheter med detta, men i samband med ADHD kan svårigheterna bli så stora att de stör det normala, all dagliga livet. Barn och unga med ADHD kan också ha inlärningssvårigheter och problem med att klara av att göra sina hemuppgifter. De har svårt att uppföra sig på ett allmänt acceptabelt sätt såväl hemma, i skolan som på andra platser.

Vuxna med ADHD har ofta svårt att koncentrera sig. De känner sig ofta rastlösa, otåliga och ouppmärksamma. De kan ha svårt att organisera sitt privatliv och arbete.

Alla personer med ADHD behöver inte nödvändigtvis någon medicinering.

ADHD inverkar inte på intelligensen.

Undersökningar som behövs då man behandlas med Ritalin

Läkaren kommer att följa upp ditt / ditt barns hälsotillstånd under hela den tid behandlingen med Ritalin pågår (bekanta dig noga med den information som ges i avsnitt 3 under rubriken ”Undersökningar som läkaren kommer att utföra medan behandlingen pågår”).

2. Vad du behöver veta innan du eller ditt barn tar Ritalin

Använd inte Ritalin om du eller ditt barn:

- är allergisk mot metylfenidat eller något annat innehållsämne i detta läkemedel (anges i avsnitt 6)
- har något problem med sköldkörteln
- har ett förhöjt tryck i ögat (glaukom)
- har en binjuretumör (feokromocytom)
- har någon ätstörning som gör att du / ditt barn inte känner hunger eller inte vill äta (t.ex. anorexi)
- har ett kraftigt förhöjt blodtryck eller förträngningar i blodkärlen som kan ge upphov till smärtor i armar och ben
- har eller har haft något hjärtbesvär, som exempelvis hjärtattack, oregelbunden hjärtrytm; smärtor i, eller obehagskänsla över bröstet; hjärtsvikt, någon hjärtsjukdom eller medfött hjärtfel.
- har haft någon störning som har att göra med hjärnans blodkärl, som t.ex. hjärnslag, en lokal utbuktning på ett försvagat område av ett blodkärl (aneurysm), förträngda eller blockerade blodkärl, eller blodkärlsinflammation (vaskulit)
- använder monoaminoxidashämmare (MAO-hämmare) för behandling av depression eller har använt sådana under de senaste 14 dygna. Samtidigt bruk av Ritalin och MAO-hämmare kan leda till en plötslig blodtrycksstegring.
- har något problem med den mentala hälsan, t.ex:
 - psykopati eller borderline personlighetsstörning
 - avvikande tankegångar eller synupplevelser, eller en sjukdom som kallas schizofreni
 - tecken på allvarliga psykiska problem, som
 - självmordstankar
 - svår depression, då man känner sig mycket ledsen, värdelös och inte har något hopp
 - mani, då man är onormalt ivrig, överaktiv och hämningslös.

Använd inte Ritalin om något av de ovan nämnda gäller dig eller ditt barn. Om du är osäker ska du diskutera med läkare eller apotekspersonal innan du / ditt barn tar detta läkemedel, eftersom Ritalin kan förvärra ovan nämnda symtom.

Varningar och försiktighet

Tala med läkare eller apotekspersonal innan du / ditt barn påbörjar behandlingen om du eller ditt barn

- har något lever- eller njurbesvär
- har haft symtom på krampanfall (kramper, epilepsi) eller om något avvikande upptäckts i hjärnfilmen (EEG)
- någon gång har missbrukat alkohol, receptbelagda läkemedel eller droger, eller varit beroende av dessa
- har börjat menstruera (se avsnitt ”Graviditet, amning och fertilitet” längre fram i denna bipacksedel)
- har tics, d.v.s. återkommande och okontrollerade ryckningar i någon del av kroppen eller utstötande av ljud eller ord
- har ett förhöjt blodtryck
- har något hjärtbesvär som inte nämns under rubriken ”Använd inte Ritalin om du eller ditt barn”
- har något problem med din mentala hälsa som inte nämns under rubriken ”Använd inte Ritalin om du eller ditt barn”. Sådana problem kan t.ex. vara:
 - humörsvängningar (från mani till djup depression; kallas för bipolär sjukdom)
 - begynnande aggressivitet eller avogt beteende, eller förvärring av dessa
 - upplevelser av syn-, hörsel- eller känselintryck som inte existerar på riktigt (hallucinationer eller sinnesvillor)
 - missuppfattningar av verkligheten (delusioner eller vanföreställningar)
 - överdriven misstänksamhet (paranoia)
 - agitation (upphetsning), ångest eller nervositet
 - nedstämdhet eller känsla av skuld.

Under behandlingen kan det hända att pojkar och ungdomar oväntat får långvariga erektioner. Det kan vara ett smärtsamt tillstånd som kan inträffa när som helst. Det är viktigt att du omedelbart kontaktar läkaren om en erektion varar i mer än 2 timmar, särskilt om den är smärtsam.

Tala om för läkare eller apotekspersonal om något av ovannämnda gäller dig eller ditt barn innan du / ditt barn påbörjar behandlingen med detta läkemedel, eftersom Ritalin kan förvärra dessa symtom. Läkaren vill följa upp ditt / ditt barns tillstånd för att se vilken inverkan läkemedlet har.

Frågor läkaren kommer att ställa dig innan behandlingen inleds

Följande frågor hjälper läkaren att avgöra om Ritalin är lämpligt för dig eller ditt barn. Läkaren kommer att diskutera närmare med dig, samt att fråga

- vilka andra läkemedel du eller ditt barn använder
- om plötsliga och oförklarliga dödsfall förekommit bland nära släktingar till er
- vilka andra sjukdomar du / ditt barn eller någon nära släkting till er har (t.ex. hjärtbesvär)
- hur du eller ditt barn känner sig, om du eller ditt barn känner sig upprymd eller nedstämd, om du / ditt barn har avvikande tankegångar eller om du / ditt barn någon gång upplevt något av dessa
- om någon i din släkt haft s.k. tics (det vill säga återkommande och okontrollerade ryckningar i någon del av kroppen eller utstötande av ljud eller ord)
- om du, ditt barn eller någon nära släkting till er har eller har haft några psykiska besvär eller beteendestörningar. Läkaren diskuterar med dig om du eller ditt barn eventuellt löper risk att drabbas av humörsvängningar (från mani till djup depression; kallas för bipolär sjukdom). Läkaren kommer också att kontrollera din eller ditt barns sjukdomshistoria vad gäller den mentala hälsan, samt att reda ut om självmord, fall av bipolär sjukdom eller depression förekommit bland nära släktingar till er.

Det är viktigt att du berättar för läkaren så mycket som möjligt om din /ditt barns bakgrund. Detta är till hjälp för läkaren då han/hon fattar sitt beslut om Ritalin är rätt läkemedel för dig eller ditt barn. Läkaren kan också komma fram till att vissa andra medicinska undersökningar behövs innan du eller ditt barn kan påbörja denna läkemedelsbehandling.

Andra läkemedel och Ritalin

Tala om för läkare eller apotekspersonal om du tar, nyligen har tagit eller kan tänkas ta andra läkemedel.

Ta inte Ritalin, om du eller ditt barn

- använder monoaminoxidashämmare (MAO-hämmare) för behandling av depression eller om du / ditt barn under de senaste 14 dygnen använt MAO-hämmare. Samtidigt bruk av Ritalin och MAO-hämmare kan leda till en plötslig blodtrycksstegring.

Om du eller ditt barn använder andra läkemedel samtidigt med Ritalin, kan Ritalin inverka på effekten av de andra läkemedlen eller förorsaka biverkningar. Om du eller ditt barn använder något av följande läkemedel ska du diskutera med läkare eller apotekspersonal innan behandlingen med Ritalin inleds:

- andra medel för behandling av depression
- läkemedel för behandling av svåra psykiska störningar
- läkemedel mot epilepsi
- mediciner som sänker eller höjer blodtrycket
- vissa host- och förkylningspreparat som innehåller läkemedel med eventuell inverkan på blodtrycket. Det är viktigt att du kollar detta med apotekspersonalen innan du köper någon sådan produkt.
- blodförtunnande läkemedel och läkemedel för att förhindra blodproppar.

Om du är osäker på om något av de läkemedel du eller ditt barn använder hör till de ämnen som nämns i listan här ovan, fråga läkare eller apotekspersonal om råd innan du / ditt barn börjar använda Ritalin.

Operationer

Tala om för läkaren om du eller ditt barn ska genomgå någon operation. Om en viss typ av anestetika (bedövningsmedel) kommer att användas vid operationen, ska man inte ta Ritalin på operationsdagen, eftersom ett samtidigt bruk av dessa två ämnen utgör en risk för plötslig blodtrycksstegring i samband med ingreppet.

Drogtester

Detta läkemedel kan ge positivt resultat i drog- och dopingtester.

Ritalin med alkohol

Drick inte alkohol då du använder detta läkemedel. Alkoholen kan förvärra läkemedlets biverkningar. Kom ihåg att vissa livsmedel och läkemedelspreparat innehåller alkohol.

Graviditet, amning och fertilitet

Om du (eller ditt barn) är gravid eller ammar, tror att du kan vara gravid eller planerar att skaffa barn, rådfråga läkare eller apotekspersonal innan du använder detta läkemedel.

Man känner inte till vilka effekter Ritalin eventuellt har på ofödda barn. Inga effekter på fertiliteten har observerats i samband med djurstudier.

Innan du / ditt barn använder Ritalin ska du tala om för läkare eller apotekspersonal om du eller din dotter

- har ett aktivt sexliv. I så fall kommer läkaren att diskutera närmare om preventivmetoder med dig.
- är gravid eller misstänker en eventuell graviditet. Läkaren beslutar om du / ditt barn kan använda Ritalin eller inte.
- ammar eller tänker amma. Ritalin kan nämligen passera över i bröstmjölk, och läkaren bör därför besluta om du kan amma samtidigt som du använder Ritalin.

Körförmåga och användning av maskiner

I samband med en behandling med Ritalin kan man uppleva yrsel, koncentrationssvårigheter och synstörningar. Om sådana biverkningar förekommer, kan det vara farligt att t.ex. köra bil eller cykla, rida, använda maskiner eller klättra i träd.

Du är själv ansvarig för att bedöma om du / ditt barn är i kondition att framföra motorfordon eller utföra arbeten som kräver skärpt uppmärksamhet. En av faktorerna som kan påverka förmågan i dessa avseenden är användning av läkemedel på grund av deras effekter och/eller biverkningar. Beskrivning av dessa effekter och biverkningar finns i andra avsnitt. Läs därför all information i denna bipacksedel för vägledning. Diskutera med din läkare eller apotekspersonal om du är osäker.

Ritalin innehåller sackaros (en viss typ av socker)

Om du / ditt barn inte tål vissa sockerarter, bör du kontakta läkare innan du / ditt barn tar denna medicin.

3. Hur du tar Ritalin

Hur mycket läkemedel ska man ta?

Använd alltid detta läkemedel exakt enligt läkarens anvisningar. Rådfråga läkare eller apotekspersonal om du är osäker.

Läkaren börjar vanligen behandlingen med en låg dos som ökas gradvis och enligt behov.

Barn och unga:

- Maximal dygnsdos för barn och unga under 18 år är 60 mg en gång dagligen.

Vuxna:

- Om du inte tidigare har använt Ritalin kapslar med modifierad frisättning, kommer läkaren att påbörja din behandling med 20 mg.
- Om du fått Ritalin kapslar med modifierad frisättning för behandling av ADHD redan som barn, kan läkaren eventuellt fortsätta med samma dosering som tidigare.
- Om du använt vanliga Ritalin-tabletter som barn, kommer läkaren att ordinera dig en motsvarande dos kapslar med modifierad frisättning.
- Maximal dygnsdos för vuxna är 80 mg en gång dagligen.

Hur ska läkemedlet användas?

- Ritalin kapslarna med modifierad frisättning ska tas en gång dagligen, vanligen på morgonen. Ta inte detta läkemedel vid en alltför sen tidpunkt på dagen. På detta sätt kan du förebygga de sömnstörningar läkemedlet eventuellt annars kan orsaka.
- Kapslarna kan tas såväl i samband med måltid som på tom mage.
- Kapslarna ska sväljas hela, tillsammans med vatten.
- Kapseln eller dess innehåll får varken krossas eller tuggas. Innehållet får inte heller delas upp i flere doser.

Om du eller ditt barn har svårt att svälja kan kapselinnehållet strös ut över lite föda på följande sätt:

- Öppna kapseln försiktigt och strö innehållet över en liten mängd mjuk föda, t.ex. äppelmos.
- Maten får inte vara varm, eftersom detta kan inverka på granulatets egenskaper.
- Ta hela läkemedels-/födoblandningen direkt.

Blandningen med läkemedel och föda får inte sparas för senare bruk.

Om du eller ditt barn inte känner dig/sig bättre efter att ha använt detta läkemedel i en månads tid

Om du eller ditt barn inte känner sig bättre ska du diskutera med läkare. Läkaren kan då eventuellt byta ut läkemedlet till något annat.

Om du eller ditt barn inte använder Ritalin på rätt sätt

Ett felaktigt bruk kan leda till avvikande beteende. Du eller ditt barn kan också bli beroende av läkemedlet. Tala om för läkaren om du eller ditt barn någon gång har missbrukat alkohol, receptbelagda läkemedel eller droger, eller varit beroende av dessa.

Detta läkemedel har ordinerats enbart åt dig eller ditt barn. Ge det inte till andra även om de uppvisar symtom som liknar dina / ditt barns.

Om du eller ditt barn har tagit för stor mängd av Ritalin

Om du eller ditt barn fått i dig/sig en alltför stor mängd läkemedel eller om t.ex. ett annat barn fått i sig läkemedlet av misstag, kontakta läkare, sjukhus eller Giftinformationscentralen (tel. 09 471 977) för bedömning av risken samt rådgivning. Tala om hur mycket läkemedel du / ditt barn har tagit.

Symtom på överdosering kan vara kräkningar, upphetsning, skakningar, ökat antal ofrivilliga rörelser, muskelryckningar, kramper (vilka kan leda till medvetslöshet), onormal upprymdhet, förvirring, upplevelse av syn-, hörsel- eller känselintryck som inte existerar på riktigt (hallucinationer), svettningar, rodnad, huvudvärk, hög feber, förändringar i hjärtrytmen (långsam, snabb eller oregelbunden rytm), högt blodtryck, pupillvidgning, muntorrhet och torr näsa; muskelkramper, feber, brunröd urin som kan antyda till onormalt sönderfall av muskelfävnaderna (rabdomyolysis).

Om du eller ditt barn har glömt att ta Ritalin

Ta inte dubbla doser för att kompensera för glömd dos. Om du / ditt barn glömmet bort en dos ska ni vänta tills det är dags att ta nästa.

Om du eller ditt barn slutar att ta Ritalin

Om behandlingen avbryts helt plötsligt, kan symtomen på ADHD återkomma eller oönskade effekter, som exempelvis depression, uppkomma. Läkaren kan ordinera en gradvis minskning av den dagliga dosen innan behandlingen avbryts helt. Diskutera med läkare innan du / ditt barn avslutar behandlingen med Ritalin.

Undersökningar som läkaren kommer att utföra medan behandlingen pågår

Läkaren kommer att göra vissa utredningar

- innan du eller ditt barn börjar med behandlingen. Avsikten med dessa är att försäkra att en behandling med Ritalin är säker och till nytta för dig / ditt barn.
- då du / ditt barn inlett behandlingen. Dessa utredningar kommer att göras åtminstone var sjätte månad, eventuellt oftare. Kontroller kommer också att göras i samband med dosjustering.
- Detaljer som utreds är
 - kartläggning av aptiten
 - kontroll av vikt och längd hos barn
 - kontroll av vikt hos vuxna
 - mätning av blodtryck och puls
 - utredning gällande eventuella problem med sinnesstämningen, kartläggning av mentalt status och eventuella avvikande känsloupplevelser; eller om något av dessa symtom förvärrats under den tid behandlingen med Ritalin pågått.

Långtidsbehandling

En behandling med Ritalin behöver inte fortsätta i all framtid. Om du / ditt barn använder Ritalin i mer än ett års tid, kommer läkaren att avbryta behandlingen för en kortare period (hos barn t.ex. i samband med något skollov). Detta avbrott kommer att visa om du / ditt barn ännu behöver medicinen eller inte.

Om du har ytterligare frågor om detta läkemedel, kontakta läkare eller apotekspersonal.

4. Eventuella biverkningar

Liksom alla läkemedel kan detta läkemedel orsaka biverkningar, men alla användare behöver inte få dem. Även om en del användare får biverkningar, upplever de flesta ändå att Ritalin är till nytta för dem. Läkaren kommer att diskutera dessa biverkningar med dig.

Vissa biverkningar kan vara allvarliga. Kontakta omedelbart läkare om du / ditt barn får någon av följande biverkningar:

Vanliga (förekommer hos färre än 1 användare av 10)

- oregelbundna hjärtslag (hjärtklappning)
- humörförändringar eller -svängningar samt personlighetsförändringar.

Mindre vanliga (förekommer hos färre än 1 användare av 100)

- självmordstankar
- upplevelse av hörsel- eller känselintryck som inte existerar i verkligheten (tecken på psykos)
- okontrollerade rörelser eller ljud/tal (Tourettes syndrom)
- allergisymtom, som hudutslag, klåda eller nässelutslag; svullnad i ansikte, läppar, tunga eller andra delar av kroppen; andnöd, väsande andning eller andningssvårigheter.

Sällsynta (förekommer hos färre än 1 användare av 1 000)

- onormal upprymdhet, överaktivitet och ohämmat beteende (mani)

Mycket sällsynta (förekommer hos färre än 1 användare av 10 000)

- hjärtattack
- kramper (krampanfall, konvulsioner, epilepsi)
- flagnande hud eller purpurröda fläckar på huden
- okontrollerade muskelspasmer i ögon, huvud, nacke, kropp och nervsystem. Dessa beror på en tillfällig blodbrist i hjärnan.
- förlamning eller rörelse- och synsvårigheter, talsvårigheter (dessa kan vara tecken på störningar i hjärnans blodcirkulation)
- minskat antal blodkroppar (röda och vita blodkroppar samt blodplättar), vilket kan göra dig / ditt barn mer mottaglig/mottagligt för infektionssjukdomar, samt göra att du / ditt barn får blödningar eller blåmärken lättare än vanligt.
- plötslig stegring av kroppstemperaturen, mycket högt blodtryck och svåra krampanfall (malignt neuroleptikasyndrom). Man känner inte till om denna biverkning beror på just metylfenidat, eller om den härrör sig från andra läkemedel som kan användas samtidigt.

Övriga biverkningar (man känner inte till hur ofta dessa förekommer)

- obehagliga och oönskade tankegångar som återkommer upprepade gånger
- oförklarlig svimning, bröstsmärtor, andnöd (dessa kan vara tecken på hjärtproblem)
- brist på alla typer av blodkroppar (pancytopeni)
- långvariga erektioner, ibland smärtsamma, eller ökat antal erektioner.

Om du eller ditt barn får någon av ovannämnda biverkningar ska du genast kontakta läkare.

Följande biverkningar kan också förekomma. Om någon av dessa blir allvarlig, tala om det för läkare eller apotekspersonal.

Mycket vanliga (förekommer hos fler än 1 användare av 10)

- försämrad matlust
- huvudvärk
- nervositet
- sömnlöshet
- illamående
- muntorrhet.

Vanliga (förekommer hos färre än 1 användare av 10)

- ledsmärtor
- hög kroppstemperatur (feber)
- onormalt håravfall eller förtunning av håret

- onormal trötthet eller dåsigheit
- total brist på aptit
- panikattacker
- minskad sexlust
- tandvärk
- långsammare vikt- och längdökning än normalt
- klåda, hudutslag eller upphöjt och kliande, rött utslag (nässelutslag)
- överdriven svettning
- hosta, halsont, irritation i näsa och svalg, andnöd och bröstsmärta
- högt blodtryck, snabb hjärtrytm (takykardi), kalla händer och fötter
- skakningar eller darrningar, yrsel, okontrollerade rörelser, nervositet, onormal överaktivitet
- aggressivitet, agitation (upphetsning), rastlöshet, ångest, nedstämdhet, stress, irritation och avvikande beteende, sömnsvårigheter, trötthet
- magsmärter, diarré, obehagskänsla i magen, matsmältningsbesvär, törst, kräkningar. Dessa symtom förekommer oftast i början av behandlingen och kan lindras om läkemedlet tas i samband med måltid.

Mindre vanliga (förekommer hos färre än 1 användare av 100)

- förstoppning
- obehagskänslor i bröstet
- blod i urinen
- dubbelsyn eller dimsyn
- muskelsmärter eller –ryckningar, muskelspänning
- förhöjda levervärden (konstateras med hjälp av blodprov)
- ilska, känsla av sorg, en överdriven medvetenhet om vad som sker i omgivningen, anspänning.

Sällsynta (förekommer hos färre än 1 användare av 1 000)

- förändringar i sexualdriften
- förvirring
- pupillvidgning, synsvårigheter
- bröstförstoring hos män
- hudrodnad, rött och upphöjt hudutslag.

Mycket sällsynta (förekommer hos färre än 1 användare av 10 000)

- hjärtattack
- plötslig död
- muskelkramper
- små, röda prickar i huden
- blockerade blodkärl eller blodkärlsinflammation i hjärnan
- leverpåverkan, även leversvikt och -koma
- förändrade laborievärden, inklusive förändrade levervärden och blodprov
- självmordsförsök, avvikande tankegångar, känslolöst, upprepande av vissa handlingar om och om igen, besatthet gentemot någon viss sak
- domnande fingrar och tår med stickningar och färgförändringar (vita eller blå, sedan röda) i kall omgivning (Raynauds syndrom).

Övriga biverkningar (man känner inte till hur ofta dessa förekommer)

- migrän
- mycket hög feber
- långsamma, snabba eller extra hjärtslag
- svåra krampanfall (s.k. grand mal)
- upplevelse av att sådant som inte existerar är verkligt, förvirring
- svåra magsmärter, ofta i kombination med illamående och kräkningar
- problem som har att göra med blodkärlen i hjärnan (hjärnslag, blodkärlsinflammation i hjärnan eller blockerade blodkärl)

- erektionsproblem
- överdriven, okontrollerad pratsamhet.

Inverkan på tillväxten

Då metylfenidat används i mer än ett års tid, kan detta hos vissa barn försämra den normala tillväxten. Detta förekommer hos färre än 1 barn av 10:

- Viktökningen eller längdtillväxten kan stanna av.
- Läkaren kommer noga att följa upp ditt barns vikt- och längdkurvor samt hur pass väl barnet äter.
- Om barnet inte växer som förväntat, kommer läkaren eventuellt att avbryta behandlingen med Ritalin för en tid.

Rapportering av biverkningar

Om du / ditt barn får biverkningar, tala med läkare eller apotekspersonal. Detta gäller även biverkningar som inte nämns i denna information. Du kan också rapportera biverkningar direkt (se detaljer nedan). Genom att rapportera biverkningar kan du bidra till att öka informationen om läkemedels säkerhet.

webbplats: www.fimea.fi

Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea

Biverkningsregistret

PB 55

00034 FIMEA.

5. Hur Ritalin ska förvaras

Förvara detta läkemedel utom syn- och räckhåll för barn. Försäkra dig om att läkemedlet är på ett säkert ställe så att ingen annan (t.ex. en lillebror eller -syster) kan få tag på det.

Används före utgångsdatum som anges på förpackningen. Utgångsdatumet är den sista dagen i angiven månad.

Förvaras vid högst 30 °C.

Läkemedel ska inte kastas i avloppet eller bland hushållsavfall. Fråga apotekspersonalen hur man kastar läkemedel som inte längre används. Dessa åtgärder är till för att skydda miljön.

6. Förpackningens innehåll och övriga upplysningar

Innehållsdeklaration

Den aktiva substansen är metylfenidathydroklorid

- En Ritalin 20 mg kapsel med modifierad frisättning innehåller 20 mg metylfenidathydroklorid.
- En Ritalin 30 mg kapsel med modifierad frisättning innehåller 30 mg metylfenidathydroklorid.
- En Ritalin 40 mg kapsel med modifierad frisättning innehåller 40 mg metylfenidathydroklorid.

Övriga innehållsämnen är:

ammoniometakrylatkopolymer, gelatin, metakrylsyrakopolymer, sockersfärer, talk, titandioxid (färgämne E 171), trietylcitrat, gul järnoxid (färgämne E 172 i kapslarna på 30 mg och 40 mg), svart järnoxid (färgämne E 172 i kapslarna på 40 mg), makrogol, röd järnoxid (färgämne E 172 i kapslarna på 40 mg).

Läkemedlets utseende och förpackningsstorlekar

Ritalin kapslar med modifierad frisättning finns att få i olika styrkor på 10 mg, 20 mg, 30 mg, 40 mg och 60 mg.

Ritalin 20 mg: Vit kapsel märkt med NVR på kapselns övre del och R20 på kapselns nedre del.
Ritalin 30 mg: Gul kapsel märkt med NVR på kapselns övre del och R30 på kapselns nedre del.
Ritalin 40 mg: Ljusbrun kapsel märkt med NVR på kapselns övre del och R40 på kapselns nedre del.

Förpackningsstorlekar: 30 och 100 kapslar i burkar av plast.
Eventuellt kommer inte alla styrkor/förpackningsstorlekar att marknadsföras.

Innehavare av godkännande för försäljning och tillverkare

Novartis Finland Oy, Skogsjungfrugränden 10, 02130 Esbo.

Denna bipacksedel ändrades senast den
20.12.2017

INFORMATION TILL BARN OCH UNGA

Avsikten med följande information är att berätta litet mer för dig om ditt läkemedel, Ritalin. Om du inte tycker om att läsa kan du be någon annan (t.ex. dina föräldrar eller din vårdnadshavare) läsa dessa avsnitt för dig och svara på de frågor du kanske har. Det kan kännas lättare om du bara läser ett litet avsnitt i taget.

Varför har läkaren ordinerat mig detta läkemedel?

Detta läkemedel kan vara till hjälp för barn och unga med ADHD, d.v.s. med uppmärksamhetsstörning med överaktivitet.

- ADHD kan
 - få dig att springa omkring onödigt mycket
 - försämra din uppmärksamhet
 - få dig att handla snabbt och oöverlagat; utan att tänka efter vilka följder det kan få (impulsivt beteende).
- ADHD inverkar på din inlärningsförmåga, din förmåga att få nya vänner och på vad du anser om dig själv. Det är inte ditt eget fel.

Då du använder detta läkemedel

- Förutom denna medicinering kommer du också att få annan hjälp för din ADHD. Du kommer bl.a. att få tala med specialister på ADHD.
- Avsikten med detta läkemedel är att hjälpa dig. Medicinen kan ändå inte bota ADHD.
- Du ska gå på besök hos läkare flere gånger per år. Avsikten med besöken är att läkaren ska kunna följa upp ditt tillstånd och försäkra sig om att medicineringen fungerar som den ska, och att du växer och utvecklas normalt.
- Om du behöver denna medicinering i mer än ett års tid, kommer läkaren kanske att avbryta din behandling för en kort period. Läkaren gör detta för att kolla om du ännu behöver medicinen. Uppehållet i medicineringen kommer antagligen att göras i samband med något skollov.
- Drick inte alkohol. Alkohol kan förvärra de biverkningar detta läkemedel har.
- Om du är en flicka ska du genast tala om för läkare om du tror att du kanske är gravid. Man känner ännu inte till vilken inverkan läkemedlet eventuellt har på ofödda barn. Om du har ett aktivt sexliv ska du diskutera preventivmetoder med läkare.

Detta läkemedel passar inte för alla personer

Detta läkemedel passar inte dig om du

- har något hjärtbesvär
- känner dig väldigt olycklig, deprimerad, eller om du har någon psykisk sjukdom.

En del personer bör diskutera närmare med läkare innan de påbörjar denna behandling

Diskutera med läkare om du

- har epilepsi (krampanfall)
- är gravid eller ammar
- använder andra läkemedel (kom ihåg att nämna alla de läkemedel du använder).

Hur ska läkemedlet (kapslarna med modifierad frisättning) tas?

- Svälj kapslarna hela tillsammans med vatten.
- Läkaren talar om för dig hur många gånger per dag du ska ta ditt läkemedel.
- Avbryt inte behandlingen utan att först tala med läkare.

Eventuella biverkningar

Biverkningar är oönskade symtom som kan uppkomma då man använder något läkemedel. Om du får något av följande symtom ska du genast tala om det för någon vuxen du kan lita på. Den vuxna kan sedan diskutera närmare med läkare om saken. De vanligaste besvär du kan få är:

- oro eller nervositet
- yrsel eller huvudvärk
- svår nedstämdhet, känsla av sorg, önskan att skada dig själv

- humörstillstånd som avviker från det normala, svårigheter att somna
- hudutslag, ökad tendens till blåmärken, andfåddhet
- läkemedlet kan också förorsaka **dåsighet**. Om du känner dig trött, är det viktigt att du **inte sysslar med utomhusport** som cykling, ritt, simning eller klättrande i träd. Du kan nämligen skada dig själv eller andra.
- ovanligt snabba hjärtslag.

Om du inte känner dig bra då du använder detta läkemedel ska du genast tala om det för någon vuxen du litar på.

Annat att komma ihåg

- Försäkra dig om att ditt läkemedel förvaras på en säker plats så att ingen annan kan få tag i det (t.ex. en lillebror eller -syster till dig).
- Detta läkemedel har ordinerats åt dig. **Ge det inte till någon annan.** Läkemedlet kan hjälpa dig, men kan vara till skada för någon annan.
- Om du glömmer bort att ta din medicin ska du **inte** ta två kapslar på en gång nästa gång det är dags att ta medicinen. Fortsätt i stället som normalt med en kapsel nästa gång du ska ta en dos.
- Om du har tagit för mycket läkemedel ska du **genast** tala om det för dina föräldrar eller din vårdnadshavare.
- Det är viktigt att du inte tar för mycket läkemedel, eftersom en alltför stor dos gör dig sjuk.
- Sluta inte ta medicinen utan lov av läkare.

Vem kan jag vända mig till om det är något jag inte förstår?

Dina föräldrar, din vårdnadshavare, en läkare, sjukskötare eller apotekspersonalen kan hjälpa dig.